

Projekt do metodologie

Markéta Kluchová, učo: 435223

Téma: Přestup dítěte s lehkým mentálním postižením ze základní školy do ZŠ praktické

1) ZŠ praktické jsou institucemi vzdělávajícími děti s lehkým mentálním postižením, a především se sociálním znevýhodněním. Žák, který nezvládá rozsah učiva na běžné základní škole z různých příčin (LMP, SPU), může být přeřazen právě na ZŠ praktickou, kde je výuka méně náročná, žákovi více přizpůsobená a vedena kvalifikovanými pedagogy. Rodičům žáků, kteří mají závažné obtíže při vzdělávání na základní škole, je doporučeno vyšetření ve školském poradenském zařízení. Na základě posudku ze školského poradenského zařízení a doporučení učitele souhlasí rodiče s přestupem do ZŠ praktické. Výzkumem chceme ověřit, zda konkrétní případy z praxe jsou shodné s teoretickými předpoklady zaměřené na přestup na ZŠ praktickou. Proto budeme zkoumat proces, který k přestupu na ZŠ praktické vedl. Sledovat u dětí jejich působení na základní škole. Zjistíme, kdy začaly první obtíže, zda bylo učiněné nějaké opatření, a jaké. Budeme zkoumat další postupné zhoršování jejich školních výsledků a zjišťovat, jaké měly děti známky v době, kdy bylo doporučeno rodičům vyšetření. Chceme se také zaměřit na psychickou stránku u dětí. Jak prožívaly své neúspěchy, jak k nim přistupovali učitelé, zda je „neškatulkovali“ a jaké vztahy měli se svými vrstevníky.

Téma projektu jsme zvolili na základě skutečnosti, že v blízkém okolí se vyskytuje rodič, který má dvě děti, které přestoupily na ZŠ praktickou, a chce se námi podělit o své zkušenosti a názory. Výzkum může být přínosný v tom, že zjistíme jak děti, které přestoupily, hodnotí svou docházku na ZŠ, popíšeme situaci z jejich pohledu. Dalším přínosem může být, že odkryjeme, jak v praxi vypadá vzdělávací cesta vedoucí k přestupu na ZŠ praktickou a jestli se shoduje s teoretickými předpoklady.

2)

Hlavní výzkumnou otázkou je :

Zmapování průběhu studia na ZŠ u dětí, které přestoupily na ZŠ praktickou.

Odpovídají teoretické předpoklady spojené s přestupem na ZŠ praktickou zjištěným informacím z praxe?

Vedlejší otázky:

Jak děti vnímaly svoje působení na ZŠ a následný přestup na ZŠ praktickou?

Jak reagovalo nejbližší okolí na přestup dítěte?

3) Ke zkoumání jsme zvolili kvalitativní strategii. Kvalitativním výzkumem získáme hlubší vhled do zkoumaného jevu a vytvoříme si komplexní obraz o zkoumané problematice. Protože se jedná o citlivé téma, oslovíme malý počet respondentů, s kterými máme navázaný kontakt. Očekáváme, že rodiče i děti budou k nám u této problematice prostřednictvím tohovíce otevřenější. K získání

citlivých informací je nezbytný osobní kontakt, proto použijeme jako hlavní metodu polostrukturovaný rozhovor.

4) Výzkumnou metodu, kterou jsme zvolili ke sběru dat, je již zmiňovaný polostrukturovaný rozhovor a analýza dokumentů, které otevírají cestu k informacím, které by jinými cestami byly jen těžko zjistitelné. Jednotkou zkoumání jsou děti, které přestoupily na ZŠ praktickou, a jejich zákonní zástupci. Pro výzkum jsme vybrali kraj Vysočinu, ve kterém už máme navázané kontakty s rodiči a dětmi splňujícími zadaná kritéria. Chtěli bychom kontaktovat přibližně 6 respondentů, myšleno zákonných zástupců, a 4 děti, které tento školní rok přestoupily na ZŠ praktickou. Zákonné zástupce budeme kontaktovat na základě metody nabalování, jelikož máme navázaný první kontakty s několika rodiči, kteří budou informovat o našem výzkumu další potenciální respondenty.

5)

Ukázka baterie otázek polostrukturovaného rozhovoru s rodičem, kdy pořadí jednotlivých otázek bude voleno dle toho, jak bude rozhovor probíhat.

- ❖ Jak dlouho vaše dítě chodí do ZŠ praktické a kam?
- ❖ Ve které třídě byl přestup na ZŠ praktickou vašemu dítěti doporučen?
- ❖ Jaký předmět vaše dítě na základní škole nezvládalo? Řešila učitelka s vámi vzniklou situaci a jakým způsobem?
- ❖ Mělo vaše dítě hned po zahájení povinné školní docházky špatné známky jako čtyřky a pětky nebo se postupně zhoršovalo?
- ❖ Opakovalo Vaše dítě před přestupem někdy ročník, nebo jak se říká „prolézalo se čtyřkami?“
- ❖ Kdy jste zaznamenali, že vaše dítě opravdu nezvládá požadavky na ZŠ, že potřebuje odbornou pomoc?
- ❖ Došlo v průběhu působení vašeho dítěte v ZŠ na nějakou dobu ke zlepšení výsledků a pokud ano co myslíte, že na to mělo vliv?
- ❖ Jakým způsobem jste se snažili svému dítěti pomoci? Domluvili jste mu doučování nebo jste se s ním každý den učili? Pozorovali jste poté u něj nějaký pokrok?
- ❖ Chodilo vaše dítě do školy rádo nebo jste pozorovali příznaky školní fobie jako bolesti hlavy, břicha, nevolnost případně bylo vaše dítě záškolák?
- ❖ Mělo vaše dítě ve třídě kamarády bylo v kolektivu oblíbené?
- ❖ Jak k vám přistupovala třídní učitelka neškatulkovala vaše dítě jako neúspěšné? Zajímala se o vaše dítě, nabídla vám svou pomoc při řešení jeho obtíží v učení? Jakou konkrétně?
- ❖ Při jakých školních výsledcích u vašeho dítěte vám bylo doporučeno navštívit poradenské zařízení?
- ❖ Jak dlouho jste se rozhodovali zda ke přestupu svolíte?

- ❖ Jaké obavy jste měli v souvislosti s přestupem vašeho dítěte a potvrdily se vám?
- ❖ Jak reagovalo vaše dítě na to, že musí přestoupit na ZŠ praktickou a jak reagovalo nejbližší okolí?
- ❖ Pozorujete nějaké změny v chování vašeho dítěte po přestupu? Změnilo se chování blízkých lidí vůči vašemu dítěti a jak?

6)

Problémy, které se mohou vyskytnout je např.: neochota respondentů mluvit o tak vážném tématu. Nikdo nerad mluví o svých problémech a poskytnout citlivé informace jinému člověku nebudou chtít možná někteří poskytnout. Proto využijeme již zmiňované metody nabalování, abychom snížili toto riziko a nebyli pro respondenty úplně neznámí lidé. Dalším problémem může být získat souhlas rodičů udělat rozhovor s jejich dítětem. Můžou mít obavy, že ublížíme jejich dětem tím, že se budeme zabývat nepříjemnou minulostí a před tím je budou chtít ochránit. Řešením, jak minimalizovat riziko odmítnutí z jejich strany je mluvit s rodičem otevřeně, ale citlivě. Získat jejich důvěru, a přesvědčit je, že jejich děti nechceme vyslyšet, ale jen odhalit jejich pocity a názory, aby třeba i oni zjistili, jak celá situace vypadala z pohledu jejich dítěte, který se může od pohledu dospělého značně lišit.

7)

Kazuistka dítěte a záznam z rozhovoru s rodičem

Věk dívky 10 let. Před čtyřmi měsíci absolvovala vyšetření v pedagogicko psychologické poradně a byla jí diagnostikováno LMP a poruchy pozornosti. Dívce byly diagnostikovány i SPU a to dyslexie a dysgrafie, které objasnili její obtíže především se čtením a psaním, ve kterém měla dívka velké nedostatky. Byl doporučen přestup na ZŠ praktickou, se kterým matka dítěte hned souhlasila.

Dívka pochází ze sociálně slabé rodiny, má další tři sourozence z toho jednoho nevlastního, kterému je teprve jeden rok. Dívka nemá dobrý vztah se sourozenci, neustále s nimi soupeří o pozornost své matky. Ta nemá příliš času na své děti neboť se stará o svého nejmladšího syna a o celou domácnost. Nemá dostatek času s dětmi dělat úkoly, nemá u nich žádnou autoritu. Dívka má proto problém respektovat autoritu učitelky, plnit zadané úkoly. Je velmi emocionálně labilní, což se projevuje, když se jí něco nedaří. Její reakce je nejčastěji pláč či vztek nebo nechť v úkolu pokračovat. Dívka má problém začlenit se do kolektivu, proto má málo přátel.

Provedli jsme první rozhovor s rodičem této dívky a seznámíme vás s úryvkem jeho záznamu. S rodičem máme blízké vazby, proto jsme upustili od vykání respondentovi.

Záznam rozhovoru:

Kvůli ochraně osobních dat bude dívka označena v rozhovoru jako dívka XY.

Jak dlouho už chodí dívka XY do ZŠ praktické ?

Odpověď rodiče: „Už to bude téměř čtyři měsíce, co tam přestoupila. Našla si tam kamarádku i paní učitelka je moc hodná. Má s naší dívkou XY svatou trpělivost.“

Kam vlastně chodí do školy?

Odpověď: „Ve městě X je jen jediná škola praktická takže tam. Je tam naštěstí málo romů za což jsem moc ráda. Měla jsme z toho strach.“

Strach z čeho konkrétně?

Odpověď: „Z čeho asi? Mám s Romy špatné zkušenosti a dívka XY je hodně svá, měla jsem strach, že se jí budou posmívat nebo jí šikanovat naštěstí se tak nestalo.“

Myslíš tedy, že je na ZŠ praktické spokojená?

Odpověď: „Myslím, že určitě je taková klidnější vyrovnanější . Do školy chodí ráda a daří se jí. Zrovna včera dostala dvě jedničky z češtiny.“

A jak to má s bývalými spolužáky?

Odpověď: „No jak to říci ona s nimi nikdy extra nevycházela neumí udržet tajemství žaluje, proto nebyla oblíbená spíše se jí posmívali kvůli tomu jak se chová co si obléká a učitelka k ní taky moc vstřícná nebyla.“

Jak to myslíš, že k dívce XY přistupovala jinak než k ostatním?

Odpověď: „Přesně na rodičáku si mě vždycky nechala až nakonec, aby si mě vychutnala a ukázala jak mám hloupé dítě. Vždycky mi řekla a ukázala, co všechno nezvládá a za nic jí nepochválila. Neměla jsem jí ráda.“

Řešila tedy nějak to že se dívce XY nedaří ? Navrhla ti nějaké řešení?

Odpověď: „Ze začátku to neřešila vůbec prostě mi řekla, že budeme mít na vysvědčení trojku nebo čtyřku. Pak když už dívka XY začala nosit jen pětky a čtyřky mě pozvala na schůzku. Řekla, že bych měla zařídit dceři doučování, protože takhle to dál nejde, ale když jsem se jí zeptala jestli by jí nemohla doučovat ona řekla, že je bohužel časově vytížená.“

Jak jsi tedy zareagovala, když už známky byly hodně špatné, zajistila si pro ni doučování?

Odpověď: „Ano poprosila jsem sousedku, co studuje na učitelku jestli by jí nepomohla a ona hned souhlasila. Taky jsem zavedla, aby každý den kromě úkolů denně něco přečetla, vypočítala deset příkladů a třikrát do týdne jsme psali diktát. Jenže to dlouho nevydrželo. Přiznám se, měla jsem jiné věci na práci a nestíhala se s ní učit.“

A co to doučování došlo k nějakému zlepšení?

Odpověď: „To byl právě ten problém, že naše dívka XY musí vidět výsledky hned nebo jí to přestane bavit. Ale ke zlepšení došlo sice jen na krátkou dobu, ale došlo v češtině hlavně ve čtení udělala

pokrok jenže na známkách to nebylo vidět. Učitelka si jí podle mě už zaškatulkovala ona se zase přestala snažit.“

Vážně byl vztah učitelky a dívky XY tak špatný?

Odpověď: „Jak říkám v první třídě, když měla za učitelku paní P tak žádný problém nebyl. Učitelka se chovala dobře k mé dceři a ke mně také. Když se něco nedařilo nedala jí hned za pět jako tahle, ale ocenila její snahu, možná proto měla na vysvědčení jen jednu trojku z češtiny, kdoví.“

Takže vidíš problém v přístupu učitelky?

Odpověď: „Já neříkám, že je za neúspěchy mé dcery zodpovědná vím, že má dívka XY problémy v učení, to nezastírám ale tím, že jí shazovala tomu taky moc nepomohla.“

Kdy se tedy začali objevovat špatné známky?

Odpověď: „Hned v prvním pololetí ve druhé třídě předtím měla z češtiny jen někdy čtyřku no a najednou začala nosit pravidelně pětky, ta učitelka neopravovala ona rovnou škrkala. Navíc jak jsme říkala nepadla si s mou dcerou do oka takže dívka XY se ani nesnažila, proč taky.“

Takže pak už se její výsledky ve škole jen zhoršovali?

Odpověď: „Přesně tak nejprve měla z té češtiny trojku s odřenýma ušima jak podotkla paní učitelka pak jí vycházel průměr 3,4 to si pamatuji ale na rodičáku mi řekla, že jí musí dát čtyřku protože trojce její schopnosti neodpovídají. Nechápu teda, k čemu jsou známky, když je pak ignoruje.“

A jak to bylo dále hrozilo propadnutí?

Odpověď: „I když jsem se snažila učit se s ní nebo měla doučování tak bohužel hrozilo a to hned dvakrát. Na konci třetí třídy měla opravdu hrozné známky tam mě upřímně učitelka překvapila a dala jí čtyřku. Ale minulý rok už dívka XY opravdu nezvládala. Měli jsme i problémy s manželem a to se na tom asi také podepsalo. Školu doslova flákala a zjistili jsme, že chodí za školu?“

Měla tedy ze školy fóbie?

Odpověď: „Nevím, jestli ze školy, ale ze své učitelky určitě. Myslím, že se jí bála, ale to se musíš zeptat jí mě to tak připadalo. Vymlouvala se na bolesti břicha, že je jí špatně a já jí nechávala ze začátku doma. Pak jsem to prohlédla a slečna začala chodit za školu.“

A to záškoláctví se objevilo kdy?

Odpověď: „Až minulý rok. Myslím, že dívce XY čtyřky tolik nevadili nikdy učení moc nedala, ale ty pětky trápilo jí to nechtěla dostat další tak přestala chodit do školy úplně.“

Kdy ti tedy navrhli vyšetření v poradně?

Odpověď: „Právě minulý rok myslím, že začátkem listopadu to bylo se o tom zmínila učitelka, že si myslí že má dívka XY pravděpodobně poruchu učení a že by jsme se měli objednat na vyšetření pro její dobro.“

Jaké měla v té době dívka XY známky?

Odpověď: „Jak jsem říkala flákala to, takže díky záškoláctví jich měla málo a jen čtyřky a pětky. I já jsem pochopila, že to není normální takže když se o tom zmínila hned druhý den jsem zavolala do pedagogicko psychologické poradny.“

Jaké byly výsledky vyšetření a poskytla jsi je učitelce?

Odpověď: „Upřímně bylo to horší než jsem čekala dívka XY měla svůj den, takže ani moc s tím, kdo ji vyšetřoval nespoupracovala, možná by výsledky vypadali jinak. Poruchy učení se potvrdily. Diagnostikovali ji dyslexii a dysgrafii. Co mě nemile překvapilo, tak podle vyšetření má lehké mentální postižení a doporučili mi i vzhledem k tomu jak neprospívá na škole přestup na ZŠ praktickou.“

To muselo být pro tebe hodně těžké. Ukázala jsi tedy výsledky učitelce?

Odpověď: „Vím, že to není moje povinnost, ale proč to tajit? Dceři tím ničím nepomůžu a jak jsem říkala, na té škole se trápila. Takže jsem jí ty výsledky dala a ona mě hned také začala přesvědčovat, že přestup je pro moji dceru nejlepším řešením. Argumentovala, že s takovými výsledky, co teď má by určitě opakovala příští pololetí ročník, že tam bude méně dětí ve třídě a více se jí může učitelka věnovat.“

Jak dlouho jsi se tedy rozhodovala zda k přestupu dáš souhlas?

Odpověď: „Moc dlouho ne. Důvody proč s přestupem souhlasit převažovaly. Asi se budeš smát, ale udělala jsem si známý seznam pro a proti a na základě něho souhlasila.“

Měla jsi nějaké obavy týkající se přestupu?

Odpověď: „Jak už jsme říkala měla jsme strach z těch Romů a taky jsem se bála jak zareaguje rodina. Nezklamali. Moje máma mě doslova odsoudila stejně tak můj bratr. Myslí, že jsem udělala velkou chybu.“

Vím, že je těžké pro tebe o tom mluvit, ale pozoruješ nějaké změny v chování lidí z nejbližšího okolí vůči tobě a tvé dceři?

Odpověď: „Bohužel bydlím na vesnici, takže se to rychle rozkřiklo. Vím, že si o mě povídají, říkají, že mám hloupé dítě, ale to oni se chovají jako hlupáci. Nebudu lhát moje dcera nikdy neměla moc kamarádů, ale když je venku jiné děti na ní pokřikují retarde, mentále určitě jí to hodně zraňuje a mě také. Ty děti nejsou zlé podle mě to mají od svých rodičů to je na tom to nejsmutnější.“

Proč si myslíš, že je přestup na ZŠ praktickou tak negativně naší veřejností posuzován?

Odpověď: „Proč? Dobrá otázka já si myslím, že společnost a lidi mají prostě předsudky vůči těmto školám a myslí si, že tam chodí s prominutím jen „blbci“. Dokud se na to bude pohlízet takto posměch a urážky nevymizí.“

8)

Po první návštěvě rodiče a jeho dítěte musíme upravit náš plán výzkumu. Rodič s námi komunikoval velmi otevřeně, ale jejich dítě vůči nám bylo velmi opatrné až bojácné. Chybně jsme předpokládali, že bude možné provést rozhovor s dítětem během jedné návštěvy, dítě nespolupracovalo. Proto jsme se domluvili s rodičem, se kterým jsme v blízkém vztahu na další návštěvě. Na základě informací od rodiče se budeme snažit získat důvěru jejich dětí. Nebudeme hned klást otázky, ale během společné činnosti postupně zjišťovat potřebné informace. Připravené otázky pro rozhovor možná ještě trochu upravíme hlavně jejich počet. Bylo vidět, že rodiči přišel rozhovor příliš dlouhý.

9)

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

AINSWORTH, P.; BAKER, Pamela C. *Understanding mental retardation*. Jackson: University Press of Mississippi, 2004. ISBN 1-57806-646-8.

BACH, H. *Pädagogik bei mentaler Beeinträchtigung : Revision der Geistigbehindertenpädagogik*. Bern: Paul Haupt, 2001. ISBN 3-8252-2193-8.

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

VALENTA, M a MÜLLER, O. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 1. vyd. Praha: Parta, 2003. ISBN 80-732-0039-2.

BENDO VÁ, P., ZIKL, P. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3854-3.

BARTOŇOVÁ, M. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-373.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.

KOMENTÁŘ

Zajímavé téma, dobře připravený projekt, oceňuji také první vstup do terénu. Pokud byste výzkum chtěla realizovat, bylo by vhodné se také vrátit na ZŠ, kam dítě původně chodilo, a získat nějaké informace tam. Ale to už by mohlo být hodně komplikované. Co dojmu z projektu velmi ubírá, a co také komplikuje porozumění tomu, co píšete, je skutečnost, že ignorujete interpunkci a často také shodu přísudku s podmětem. Je vhodné nechat si text někým opravit, než jej odevzdáte. Formulovala jste do scénáře rozhovoru možná příliš mnoho a dost odborně znějících otázek, byla bych lidovější a začala rozhovor jednoduše: Jaké to bylo, když XY (jméno dítěte) přestupoval?